

Ιδιωτικά Πανεπιστήμια - Συμμετοχή του Επιμελητηρίου Περιβάλλοντος στη διαβούλευση του νομοσχεδίου

Αθήνα, 12/2/2024

Το νομοσχέδιο για τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια γεννά ένα ζήτημα πολύ σοβαρότερο και από το ίδιο το μέλλον της Ανώτατης Παιδείας στην Ελλάδα. **Διακυβεύει το μέλλον όχι απλώς του Κράτους Δικαίου αλλά της έννοιας του Δικαίου αυτής καθ' εαυτήν.** Γιατί η στοιχειώδης ανθρώπινη επικοινωνία, πολλώ δε μάλλον οι κανόνες Δικαίου, προϋποθέτουν μια ελάχιστη αντίληψη για το τι σημαίνουν οι λέξεις, είτε πρόκειται για απλές καθημερινές λέξεις είτε για έννοιες νομικές.

Ναι, τα πάντα ρει και το νερό στο ποτάμι δεν είναι ποτέ το ίδιο, μας λέει ο Ηράκλειτος. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η λέξη “ποτάμι” μπορεί για κάποιον να υποδηλώνει και το βουνό και για κάποιον άλλο και τη θάλασσα. Έτσι και το Δίκαιο, για να διασφαλίσει την εξέλιξη και προσαρμογή του στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες διαθέτει μεθόδους ερμηνείας: συσταλτική, διασταλτική, συνδυαστική, τελεολογική. Όλες όμως έχουν ως όριο τη σημειολογία.

Οι λέξεις και η έννοιά τους έχουν μεγάλη σημασία για το Δίκαιο, γιατί αλλιώς δεν θα μιλούσαμε για υποχρεωτικούς κανόνες ρύθμισης της συμπεριφοράς αλλά για ενδεικτικές συμβουλές και ευγενικές υποδείξεις. Ακόμα μεγαλύτερη όμως σημασία έχουν οι λέξεις στο επίπεδο του Συντάγματος, γιατί αυτό καθορίζει με ποια διαδικασία παράγεται και τι όρια έχει το κοινό δίκαιο. **Τρεις είναι οι ασφαλιστικές δικλείδες** που προβλέπει το Σύνταγμα για να πετύχει τη χρυσή τομή ανάμεσα στο απαραβίαστο του Δημοκρατικού πολιτεύματος και των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνει, τη σταθερότητα και ασφάλεια της έννομης τάξης και την ευέλικτη προσαρμογή του σε διαρκώς μεταβαλλόμενα δεδομένα.

Η πρώτη είναι οι λεγόμενες αόριστες νομικές έννοιες (ισότητα, κοινωνική αλληλεγγύη, χρηστά ήθη, κατάχρηση δικαιώματος κ.λπ.) που επιτρέπουν στο νομοθέτη, υπό τον έλεγχο πάντοτε των δικαστηρίων, να προσαρμόζει το περιεχόμενό τους στις σύγχρονες ανάγκες και αντιλήψεις.

Οι αόριστες νομικές έννοιες έχουν και αυτές τα ερμηνευτικά τους όρια. Από κει πέρα, αν μια συνταγματική διάταξη αποδειχθεί στην πορεία ξεπερασμένη και απρόσφορη, προβλέπεται η **δεύτερη** ασφαλιστική δικλείδα της συνταγματικής αναθεώρησης, με

συγκεκριμένες τυπικές διαδικασίες και αυξημένες κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες που αντικατοπτρίζουν μια ευρύτερη πολιτική και κοινωνική συναίνεση.

Η τρίτη και σπουδαιότερη δικλείδα είναι οι διατάξεις που το ίδιο το Σύνταγμα ορίζει ως ανεπίδεκτες αναθεώρησης. Είναι αυτές που καθορίζουν το πολίτευμα και τις θεμελιώδεις αξίες που αποτελούν τον πυρήνα του (μορφή του πολιτεύματος και άρθ. 2 παρ. 1, άρθ. 4 παρ. 1, 4 και 7, άρθ. 5 παρ. 1 και 3, άρθ. 13 παρ. 1 και άρθρο 26). Χάρη σε αυτές μπορούμε να είμαστε ήσυχοι ότι δεν θα μας ανακοινωθεί ένα πρωί ότι για κάποιους λόγους, σοβαρούς έστω, το πολίτευμα έχει μεταβληθεί από προεδρευόμενη σε προεδρική ή βασιλευόμενη Δημοκρατία, οι λειτουργίες του κράτους δεν είναι τρεις αλλά πέντε ή δύο, η απόλαυση των πολιτικών και ατομικών δικαιωμάτων εξαρτάται από τις θρησκευτικές μας πεποιθήσεις και οι Έλληνες δεν είναι απολύτως ίσοι απέναντι του νόμου.

Πώς εφαρμόζονται όλα αυτά στην περίπτωση του άρθρου 16 του Συντάγματος; Από το 1975 μέχρι σήμερα η παροχή της ανώτατης εκπαίδευσης αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση (άρθ. 16 παρ. 5), η απαγόρευση της ίδρυσης ανωτάτων σχολών από ιδιώτες (άρθ. 16 παρ. 8) και η ιδιότητα του δημοσίου λειτουργού για τους Καθηγητές ΑΕΙ (άρθ. 16 παρ. 6) είχε για όλους, δικαστές, νομικούς, καθηγητές, πολιτικούς και απλούς πολίτες την ίδια ακριβώς έννοια. Μπορεί κάποιοι να διαφωνούν με τη σκοπιμότητα της ρύθμισης, όλοι όμως γνώριζαν και εξακολουθούν να γνωρίζουν ότι το ρήμα «απαγορεύω» και το επίρρημα «αποκλειστικά» δεν είναι δεκτικά ερμηνείας. Η συγκεκριμένη μορφή κρατικής οργάνωσης που χαρακτηρίζεται «νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου» δεν μπορεί να υποδηλώνει ούτε κρατικά ιδρύματα ούτε κρατικές επιχειρήσεις ούτε κρατικά μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα, πολλώ δε μάλλον τα αντίστοιχα ιδιωτικά. Ο όρος δημόσιος λειτουργός δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι αναφέρεται και σε δημόσιους ή ιδιωτικούς υπαλλήλους, συμβασιούχους, ελεύθερους επαγγελματίες ή επιχειρηματίες. Μοναδική συνταγματική οδός για να αλλάξουν όλα αυτά είναι η διαδικασία της αναθεώρησης. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής και μόνο είναι δυνατόν να ανοίξει η συζήτηση, να αντιπαρατεθούν τα εκατέρωθεν επιχειρήματα και να δοκιμαστεί η αντοχή τους.

Η συζήτηση για τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια που έχει ανοίξει από τον κοινό και όχι τον αναθεωρητικό νομοθέτη έχει ως έρεισμα μια πρωτοφανή στα νομικά χρονικά ερμηνευτική προσέγγιση. Υπολαμβάνει ότι το νόημα τόσο των απλών λέξεων όσο και των νομικών εννοιών είναι απολύτως σχετικό και δεν έχει αντικειμενικά όρια, ότι η σημασία και ερμηνεία τους είναι θέμα υποκειμενικής πεποίθησης και βουλευτικής επιλογής. Άποψη ενδιαφέρουσα ίσως στον τομέα της ψυχολογίας ή της μεταφυσικής, εξαιρετικά επικίνδυνη όμως για το Δίκαιο και τη νομική επιστήμη. **Αν γίνει δεκτή η άποψη αυτή, η διαδικασία της συνταγματικής αναθεώρησης ουσιαστικά καταργείται ως περιττή, αφού οι**

συνταγματικές διατάξεις θα προσλαμβάνουν το επιθυμητό κατά περίπτωση περιεχόμενο με τη μέθοδο της διασκευής τους διά της ερμηνείας. Και το χειρότερο, **δεν θα υπάρχει κανένα εμπόδιο να επεκταθεί η τακτική αυτή και στις ανεπίδεκτες αναθεώρησης διατάξεις του Συντάγματος**, αρκεί να θεωρηθεί ότι το απαιτεί το δημόσιο συμφέρον και οι έκτακτες περιστάσεις.

Με πολύ απλά λόγια, γιατί περαιτέρω νομική επιχειρηματολογία δεν αξίζει τον κόπο. Η αναθεώρηση ενέχει εξ ορισμού πολιτικό ρίσκο και αβεβαιότητα ως προς το αποτέλεσμα γιατί αυτός ακριβώς είναι ο σκοπός της. Πρόκειται για την κρισιμότερη θεσμική διαδικασία στο πλαίσιο του Κράτους Δικαίου και δεν μπορεί να επιχειρείται ελαφρά τη καρδία ούτε βέβαια να παρακάμπτεται με απλό νόμο. Και εννοείται ότι ο ρόλος της είναι να προηγείται και να υπαγορεύει τις ρυθμίσεις του κοινού νομοθέτη και όχι να έπεται και να υπαγορεύεται από τα τετελεσμένα γεγονότα που δημιουργούνται από συνειδητά αντισυνταγματικές νομοθετικές επιλογές.

Αθήνα, 12/2/2024

Μαρία Καραμανώφ

Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας ε.τ.

Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Περιβάλλοντος και Βιωσιμότητας